

Hogyan értékeljük Jézust?

Külföldön egyre nagyobb érdeklődéssel foglalkoznak Jézus személyiségével, magának az embernek dogmáktól mentes lelki-világával, értékével és szerepével. Valósággal burjánzanak a különböző felfogású életíratok, különösen Angliában és Amerikában, de német és olasz földön is. Burjánzanak, ezt a kifejezést kell használnom, mert boldog-boldogtalan, ujságíró, politikus, hadvezér, belletrista egyaránt versengenek azon, hogy Jézusról alkotott, sokszor igen naiv véleményüket a nagy világ elé tárják. Amily elitlendőnek látszik első pillanatra az, hogy hozzánemértők megfelelő készültség nélkül írnak Jézusról — az orvosi tudomány sarlatánizmusnak nevezi azt, amikor képzettség nélküli kuruzslók avatkoznak bele a gyógyítás művészetébe —, ép oly örvendetes jelenségnek kell látnunk ezt a tömeges megnyilatkozást, ha meggondoljuk, hogy ez csak az emberiségnek Jézus iránt érzett kíváncsiságát, vágyódását, szomjúhozását bizonyítja. Ez a tény azonban még nem elég arra, hogy a Jézus-probléma aktuálítását nálunk, Erdélyben, megindokolja. Egyáltalán nem vagyok híve annak az irányzatnak, amely bizonyos dolgokat csak azért tart a mi számunkra fontosaknak és szükségeseeknek, mert nem akarja, hogy minket elmaradottaknak tartsanak a „művelt nyugaton“. A művelt nyugatnak számtalan olyan problémája van, ami nálunk nem probléma s amely a mi életünket sem jobbra, sem teljesebbé nem tudná tenni, ha mestersegesen át is ültetnők a mi talajunkba.

Aktuálisnak tartom azonban Jézussal foglalkozni két okból. Először is azért, mert hitbeli megújulásunk, — mely egyelőre ugyan csak külsőleges lithurgia-reform, papi öltözet, ezer és egy új bizottság tervezgetésében mutatkozik, de amelynek eljövételét már ezek a tapogatózó lépések is bizonyítják, — semmibe ful, ha nem tesszük középpontjává azt a fundamentumot, amely már egyszer vettett s amely a názáreti Jézus. Időszerű másodszer ez a kérdés azért is, mert azok az itt-ott elszórt vélemények, amelyek ötletszerűleg, de annál nagyobb fontoskodással sebzik a Jézusról alkotott képet szí-

veinkben, elsekélyesítik vallásos életünket s vezető nélkül hagyják a nyáját épen akkor, amikor legnagyobb szüksége lenne lelki eszményekre a Jézus személyiségén át szűrődve. Épen ez a második szempont késztetett arra, hogy Jézus személyiségének értékéről néhány gondolatot tárjak a Keresztény Magvető olvasói elé.

Nálunk jelenleg háromféleképen értékelik Jézust. Vannak, akik valami alig megérthető homályban tévelyegnek a maguk egész unitáriusságát illetőleg. Nemcsak világiak, papok is. Akik nyíltan prédikálják, hogy Jézus igenis testileg is feltámadott, hogy ő Istennek egyszülött fia, aki fogantaték Szentlélektől, születék Szűz Máriától, száll alá poklokra, stb. Sajnos, igen sok, vidékről jött hittan-tanítványomnak újra kell tanítanom a hiszekegyet ezek miatt a nem unitárius kifejezések miatt.

A dogmák eme Krisztusa (mennyien használják ezt a szót, akik azt sem tudják, hogy különbség van Jézus és Krisztus között!) bizonyos visszahatást szült aztán műveltebb és képzetesebb teológusaink között, akik a történelmi iskola álláspontján állva, nem voltak hajlandók elfogadni magukénak ezt az Isten-embert. Ám, mint minden visszahatás, ez is túllőtt kissé a célon. Lassanként leszedtek Jézusról mindent, ami személyiségét csillogóvá, magasztossá tette volna. Az elméleti okoskodások mellett kétségtelenül az a kissé túl racionális szempont is vezette ezeket az iconoclastákat, hogy — hitük szerint — csak úgy érthetjük meg Jézust, ha minél közelebb hozzuk őt magunkhoz. Úgy gondolkoztak, mint Sheridan, ez a szellemes, de kissé különc angol államférfi és viveur. Egyszer borközi állapotban hazafelé tartott, amikor az árokból egyik teljesen elázott barátja megszólította s kérte, hogy segítse őt fel. „Sajnos, — mondá Sheridan — magam sem vagyok elég erős ahoz, hogy téged felsegítsek, de hogy szimpáthiám kimutassam irányodban, inkább én is oda fekszem melléd.“ S úgy cselekedék. Valami hasonlót kívánnának a mi ultraracionális barátaink is Jézustól s ezért őt lassanként leszállították — elméletben — maguk mellé, megtették egyszerű tanítónak, eredetiségnélküli álmodozónak, megfáradt vándornak, egyszerűval valami olyan százszázalékos filiszternek, akit a tanítványai első nap feltétlenül faképnél hagytak volna s akit a főpapok és írástudók legfeljebb kinevetésre méltónak ítélnék, ha egyáltalán törődnek is vele. És még csodálkoztak ráadásul ezek a racionalisták, hogy ez a szürke, unalmas alak senkinek sem kell. Hogy a templomok lassanként kiürülnek. Hogy senkinek eszébe sem jut komolyan venni ezt a lehetetlen lényt, akiről pedig ők azt hirdették, hogy emberi és igaz.

Ezzel a tendenciával homlokegyenest ellenkeznek az igazi unitárius nagyok tanításai. Az unitárius Emerson, Amerikának mindmáig legnagyobb filozófusa, ezeket mondja: Hitch your wagon to a star! (Kösd egy csillaghoz az életed szekerét!) Tévedés azt hinni, hogy ideáljainkat kell leszállítanunk ahhoz, hogy elérhessük és követhessük azokat! Ellenkezőleg! Magunkat kell fölemelnünk ideáljainkhoz! Csak a gyávák, szürkék és lelki szegények választanak maguknak alantas ideálokat. A bátrak, a látók, a lelki gazdagok magasan álló ideálokat akarnak elérni s küzdelmeik között nemesedik meg lelkük is. Maga Jézus is ezt tanácsolta az emberiségnek: „Legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei Atyátok tökéletes!” A lehető legnagyobbhoz, Istenhez kell ideáljainkat fűzni s nem gyarló, mulandó, bár könnyen elérhető földi célokhoz.

Ez elgondolás szerint tehát Jézus ragyogó személyiségéről nem szabad leszednünk az igazi nagyság csillogását, nem szabad őt szürke tanítómesternek festeni csak azért, hogy így könnyebb legyen őt követnünk! E harmadik értékelés jogosultságát az alábbiak kívánják alátámasztani.

* * *

Az újkor gondolatvilágában három fázisát különböztethetjük meg Jézus értékelésének. 1. A spekulatív ideák Krisztusa. 2. A tapasztalati élmény Krisztusa. 3. A történelem Jézusa. A spekulatív ideák Krisztusának kialakításában nem kisebb ember, mint Kant, tette meg az első lépést. Kant (1724—1804.) helye a filozófiában eléggé tisztázottan és teljes elismeréssel áll előttünk. Vallási téren végzett munkálkodása azonban még kellően értékelve nem volt. Hume „felébresztette őt dogmatikus szenderéből“ de csak filozófiai értelemben. A vallás terén megmaradt ő is dogmatikusnak az előző század felfogása szerint. Nem a történelmi, hanem a spekulatív módszer szerint közeledett a vallásos problémákhoz. A személyes vallás fogalmáról nem tudott többet, mint korának átlagműveltségű polgárai. A vallásos élmény ismeretlen volt előtte, csak spekulatív, erkölcsi értékeket tudott meglátni mindabból, amit kereszténységnek nevezünk. Ennek következtében Jézust, mint az erkölcsi ideált állította az emberiség elé. (Die Religion innerhalb der Grenzen der blossen Vernunft, 1793) Benne megismerésülve láthatjuk az erkölcsi ideált, amelyet követnünk kell, ha üdvözülni akarunk. Kantnak ez a Jézusról alkotott értékelése élénk, bár nem sok mélységgel telített ellenkezést váltott ki; Hamann, Herder, és Jacobi megpróbálták kihangsúlyozni a vallásos élmény szükségességét Jézus értékelésénél.

Kant után Fichte, Schelling és Hegel tovább fejlesztették a spekulatív ideák Krisztusát. Fichte (1762—1814) szerint Jézus volt az első, aki Isten akaratát legteljesebb mértékben megismerte és azt megvalósítani is próbálta. Ez a megismerés azonban nem a spekuláció, vagy a hagyományok révén ért el hozzá, mint ahogyan történik az velünk manapság, hanem közvetlenül. Azt lehet mondani, hogy Isten megtestesítette magát, jobban mondva, akaratát Jézusban. A személyiség végtelen fontosságát tovább kiemelte és Jézusban megmagyarázta Schelling (1775—1854). Isten megtestesítette magát Jézusban, nem múltóan, hanem maradandóan, ezzel Jézus személyiségét az Ő szent akarata örökös képviselőjévé emelve fel. Ezt az egész gondolat-templomot betetőzte Hegel (1770—1831) az ő abszolút idealizmusával. Hosszadalmas lenne leírni, amint Hegel, kiindulva az ideából (Idee), megmagyarázza, hogy a véges világ nem valami Istenen kívül álló dolog, hanem Isten öntudatának egyik momentuma s hogy a vallásban, mint szinthezisben, találkozik a véges a végtelennel. Ebből érthető meg, hogy „megjelent Krisztus, egy ember, aki Isten és Isten, aki ember“. Istennek Jézusban való megtestesüléséből tudta meg az ember, hogy „Istennek örökké való és lényeges tulajdonsága emberré lenni, hogy Isten igazi létezése az emberiségben, illetve a vallásos életben nyilvánul meg s hogy az ember lényegileg egy az Istennel“. (Phil. of Religion. Angol ford. 336. old.)

A tapasztalat Krisztusa Schleiermacher (1768—1834) teológiájában nyer kifejezést. Amint Kant örökölte a lutheránus reformáció sziklaszerű ismeretét és megtestesítette azt a kategorikus imperativusban, ép úgy egyenes örököse Schleiermacher a lutheri reformáció vallásos buzgóságának, melyet az ő „függőségi érzés“-ében, Isten megtapasztalásában rögzít meg. Kant úgy írja le a vallást, hogy az a mi Istennel szemben fennálló köteleltségeinknek a felismerése. Schleiermacher merészebb s azt mondja, hogy a vallás nem egyéb, mint az az érzés, mely szerint mi Istentől függünk teljesen, minden oldalról. A Herrnhuti testvérek között nyert és saját lelkének igazi lényegével fokozott természetes áhitat Schleiermachert közelebb hozza Schellinghez, mint Kanthoz, mert e sokat emlegetett köteleltség forrásául valami sokkal nagyobb és mélyebbet hirdet, mint amilyenről Kantnak csak fogalma is lett volna. Ez a valami nagyobb és mélyebb: a hit, „hűség önmagadhoz és Istenhez“, amint Schelling mondotta, „bizalom és megnyugvás az isteniben“, amint Schleiermacher elfogadta. Ennek a

hitnek az érzete az a tapasztalat, amelyre ő rendszerét alapítja. (Reden über die Religion.) Ezeken az alapokon építi fel Jézusról alkotott magyarázatát is. (Reden és Der Christl. Glaube.) Schleiermacher számára nincs vallás, csak vallások vannak. E vallások történelmi összefüggéseit nem ismeri. Minden új vallás a világegyetem egy-egy új intuícióján épül fel. Jézusnak is volt egy ilyen intuíciója. A kereszténység eszméje az ötödik Rede szerint ez: a véges összeomlása az Istentől való elszakadás következtében, megszüntetett. Összeomlás és megváltás ettől az összeomlástól, ezek az alapvető elemek. Jézus felismerte mindenben az isteni elemet. Ez főérdeme, nem jelleme vagy egyéb tulajdonsága. Felismerte, hogy a végesnek, a bűnösnek, az ideigvalónak szüksége van a végtelenre, tisztára, örökkévalóra s azokat el is érheti, mert a mindenütt jelenvaló isteni erő megváltását elküldi hozzá. „Isten ismeretének ez a különösen nagymértékű tudatossága és ennek kapcsán az a hatalom, amely az emberek számára őt tanítóvá, vezetővé, közvetítővé tette, képezik az ő (Jézus) isteniségének forrásait“. Jézus isteni volt, de nem volt Isten; csodálatos születése vagy testi feltámadása ép úgy, mint teremtés előttiisége a mythos birodalmába tartozó elképzelések csupán. Istenisége, mint fennebb is említve volt, az ő Istenről nyert tudása és e tudásnak személyében való megnyilatkozása eredőiből tevődik össze.

Schleiermacher eme értékelése olyan jelentőséggel bír a teológia mezején, mint Kant rendszere a filozófiában. Számptalan tanítvány, követő magyarázatai, sőt módosításai után is, lényegében ma is ezeken az alapokon nyugszik a teológiai tudomány. Igen érdekes volna végig kísérni Schleiermacher rendszerének továbbfejlesztését Rothe (1799—1867) és Ritschl (1822—1889) tanításaiban, majd Ritschl hatását Coleridge, Erskine és Mathew Arnold munkásságában, erre azonban — sajnos — jelenleg sem terünk, sem időnk.

A történelmi Jézus. A humanizmus felszabadította az emberiséget a középkor dogmatikus jármából, amelynek következtében ismét, vagy igazabban szólva: végre, foglalkozni kezdettek a Bibliával. (Erasmus Rotterdamus, Reuchlin.) Amikor pedig a protestantizmus a hívek kezébe adta a Szentkönyvet, már nem késhetett sokáig annak a mozgalomnak a megszületése, amelyet mindmáig így nevez a teológia: Biblia-kritika. Az Ó- és Újtestamentum könyveinek, szerzőinek, szövegének történelmi és irodalmi buvárolása. Ugy is mondhatnók, hogy a tudományos kutatás módszerének (megfigyelés, hipothézis, indukció) alkalmazása a Biblia ismerteté-

sénél. Maga a módszer garantálta már az eredményt, amely Jézus embervoltának fölismerésében és hangsúlyozásában, viszont magasabb összeköttetések, élmények, intuícióknak, ha nem is épen megtagadásában, de elhanyagolásában csúcsosodott ki. D. F. Strauss (1808—1874) indította meg ezt a mozgalmat, jobban mondva ő foglalta először össze a Biblia-kritika első eredményeit *Leben Jesu* c. munkájában. Utána F. C. Baur (1792—1860) és a tübingai iskola, majd E. Renan (1823—1892) fejlesztették tovább a történelmi Jézus ideáját. Nem akarok sok időt eltölteni e történelmi értékelés ismertetésével, hiszen mi, unitáriusok, az utolsó három évtizedben alig tettünk egyebet, mint hogy ennek a történelmi iskolának az érveit ismételtgettük unos-untalan. A történelmi Jézus értékelése igen fontos és igen hasznos volt s az ma is. Senki sem kicsinyelheti le azokat az áldásos eredményeket, amelyeket ez az irány, ha nem is annyira a hívő léleknek, de mindenesetre az Új-testamentum tudományainak hozott. Kár lenne azonban, ha mi, erdélyi unitáriusok, itt megállanánk és nem ismernénk el a modern teológia megállapítását, hogy ez a történelmi iskola, ép úgy, mint a „történelmi Jézus“ ideája, nem teljes. Hiányzik a belülről való értékelés. A lélek ismeretlen, vagy legalább is a történelmi iskola számára alig ismert tehetségei azok, amelyek az igazi nagyságot, az igazi vallásos személyiséget teszik. Ez a megállapítás önként kijelöli az utat, amelyen haladnunk kell, ha Jézus értékének teljeségére törekszünk. Ez az út a lélektani iskolához vezet. A világháború után megjelent munkákban már majdnem mindenütt ezt a tendenciát látjuk. Csakhogy egyelőre még primitív formában. G. Papini, *La Storia di Cristo* (Firenze, 1922) c. munkájában és a spanyol G. Miro (az angol fordítás szerint:) *Figures of the Passion of Our Lord* (1924) c. életrajzában a katolikus egyház hagyományos, középkori Krisztusát kutatják lélektani módszerek szerint, de inkább csak esztétikus és szépirodalmi, mint tudományos eredményekkel. V. G. Simkhovitch: *Toward the Understanding of Jesus* (New-York, 1921) valami Tolsztoj elképzelése szerinti paciistát fedez fel Jézusban, kinek halálát is antimilitarizmusa okozta. Bruce Barton: *The Man Nobody knows* (New-York, 1925) Jézusban sok olyan lelki tulajdonságot vél fölfedezni, amelyek őt valami modern üzletemberhez tennék hasonlónvá. (Ismertettem a *Keresztény Magvető* 1927. évfolyamának 1. számában.) Mary Rustin pedig *A Small Town Man* (New-York, 1925) című könyvében Jézusnak a misztikusokra emlékeztető lelki vonásait tárja elénk.

Mind e munkák sejtetik már azt az irányt, amelyben haladnunk kell, ha Jézust meg akarjuk érteni, de sajnálatosan elhanyagolják a mult kutatásainak eredményeit fölhasználni. Pedig ez a lélektani iskola, amelynek szükségességét hangsúlyoztam, csak úgy fog eredményeket elérni, ha a fönnebb vázolt értékelési formáknak, a spekuláció, az élmény és a történelem iskoláinak eredményeit felhasználja.

* * *

Hát vajjon a mi unitárius nagyjaink hogyan értékelték Jézust? Dávid Ferenc, Szentábrahámi Mihály és Ferencz József egyaránt megegyeztek abban, hogy bár Jézus ember volt, de Isten küldötte volt, akinek a szent lélek a legnagyobb mértékben adatott minden próféták között, aki egyedül vezethet minket Istenhez s aki egyházunknak lelki fejedelme. Érdekes, hogy különösen Dávid Ferencnek Jézus személyisége iránt érzett nagy tisztelete milyen kevésbé ismert közöttünk. Érdemes volna ezzel a kérdéssel külön is foglalkozni, nehogy úgy jelenjen meg utódaink előtt egyházunk alapítója, mint aki mindig csak tagad, bírál, de élő hitet nem ad.

Addig is azonban, amíg Dávid Ferenc Jézusról alkotott fel fogásának nemcsak negatív, hanem pozitív oldalait is kellőleg kidomboríthatnók, álljon itt három rövid idézet a Rövid Magyarázat utolsó részéből. „Mert az törvinnecc vege az Christus, és az törvin a következő dolgoknak arnieka, az Christus kedig alattja“. Továbbá „ennec (Jézusnak) kivüle es ennelkül senki kedves nem lehet az atia Istennek: nem is vagyon a menetele ü hozzája.“ Végül pedig: „Penitentiat es az Atia Istenhez való megeterest, es az Christusban valo hitet predicalia nekünk az iras.“

Szentábrahámi oly nagy mértékben értékelte Jézus személyiségét, hogy ilyen idézeteket is vehetünk tőle: „A Krisztuséhoz hasonló, vagy annál kitünőbb *fiuság* nincs, mert Isten ugy senkit sem teremtett, mint őt. Mások tágabb értelemben mondatnak az Isten fiainak.“ S Jézusról általában így beszél: „Az Ur Krisztus mennyei király“. Számítsuk le ezekből a kitételekből az országos törvény által (1638 Comp. Deesiana) reánk kényszerített elemeket s a maradék tisztán fogja mutatni Szentábrahámi mélységes hódolatát Jézus csodálatos személyisége iránt.

Külföldi nagyjaink értékeléseiből ime néhány idézet. W. E. Channing (Amerika, 1780—1842): „Jézus nagysága ebben áll: érezte, mint rajta kívül senki, az emberiséggel való közösségét és

hogy mindenkiben van legalább egy szikra abból a szellemi és halhatatlan lángból, amely az ő lelkét betöltötte. Amikor érzem, hogy ő azért jött, hogy közösségbe hozzon engem azzal, ami az ő lelkében a legfenségesebb, legtisztább, legboldogabb — akkor szeretni tudom őt, amint senki mást nem szeretek, kivéve Azt, aki egyaránt Atyja Jézusnak és minden kereszténynek.“

Theodore Parker (Amerika, 1810—1860). Voltak bölcs és jó embereink azóta is; de az a Galileabeli ifjú ezer évvel járt a világ előtt, annyi volt benne az isteni. Benne az isteni és az emberi találkozott és összeölelkezett s egy isteni élet született ebből. Mérd őt a világ legjobb fiaihoz — milyen szegényesek lesznek mellette! Hasonlítsd őt össze az emberek legnagyobbjaival — milyen kicsinyeknek fognak látszani! Emeljétek őt olyan magasra, amely magasra emberi megértés csak emelheti; és még mindig nagyobb lesz ő annál! És mégis nem volt-e ő a mi testvérünk? Ember fia, mint mi, Isten fia, mint magunk? Kiválósága nem földi kiválóság-e? De benne, mint egy tükörben, megláthatjuk Istennek képmását, amellyé nekünk is átváltozni feladatunk. Ha így nézzük, milyen gyönyörűsége a Jézus élete! A legdicsebb kinyilatkoztatás, a „lehet“ minden ember számára, ha nem is most — talán holnap!“

R. W. Emerson (Amerika, 1803—1882) „Jézus a próféták igazi fajához tartozott. Nyitott szemmel látta a lélek rejtelmét. Látta, hogy Isten megtestesíti magát az emberekben és állandóan birtokába veszi a világot. Jézus mindig belülről beszél, oly mértékben, amely minden mást felülmul. Ebben van a csoda. Még mielőtt tudnám, már hiszem, hogy ennek így kell lennie. Ilyen tanítókra várt és vár mindig a világ!“

James Martineau (Anglia, 1805—1900). Ami Jézus személyiségének egyedülálló nagyságát adja, az ennek az „Istenben való élet“-nek az egyetlensége. Egy szenvedő világnak ő adta vissza érintkezését az egyetlen Jóval. Felismervén Istennel való fiúi viszonyunkat, ezáltal megdicsőítette a mi függő, engedelmes, fájdalmas életünket. A fájdalmak embere a *mi* személyes példánk, az Isten fia a *mi* szellemi ideálunk, kinek harmonikus és felséges lelkében, mely az igazságosságban hajthatatlan, a kegyelemben gyöngéd és a tisztaságban folt nélküli, az isteni szentség egy viszképe adatott nekünk, hogy feleljen lelkünk kérdéseire.“

Az egész unitárius világ jelenleg élő két legnagyobb teológusa Joseph H. Crooker és F. G. Peabody ugyancsak Jézus személyiségének felmagasztalt ideálját hirdetik műveikben. (J. H. Croo-

ker: The Supremacy of Jesus. Boston 1904 és F. G. Peabody több munkájában, pl. Jesus Christ and the Social Question. 1900., mely már több kiadást ért el és kilenc nyelvre van lefordítva).

Fentiekből tisztán látszik, hogy hol van az a koordinata rendszer, amelyen Jézust értékelnünk kell. A dogmák Jézusát mi nem értékelhetjük, nemcsak azért, mert a dogmák előállításának mikéntje és magának ennek a legracionálisabb folyamatnak a mibenléte nem képes velünk azokat elhíttetni, hanem főképen azért, mert a dogmák nem engedik meg, hogy belülről közelítsünk Jézus személyiségéhez. A külsőleges, mesterkéltn fény, amelyet metaphisikai metszésekkel Jézus személyiségére loptak, csak csillog, de nem melegít. Viszont a modern kor legnagyobb szellemtörténeti alakjainak véleményeiből láttuk azt is, hogy Jézus emberi értékének, személyiségének lealacsonyítását ők sem hasznosnak, sem igazságosnak nem tartják. Jézus értéke mindeniknél a maximumán áll, akár mint erkölcsi ideál, akár mint az élmény Isten és ember között működő próféta, akár mint a történelmi nagyságok legkiválóbbika. Az ember Jézust kell tehát értékelnünk, de mindazzal a fénnel és vonzóerővel együtt, amely minden személyiségnek, nagy embernek tulajdonsága. A zseni mindig más volt, *több* volt mint a hétköznapi emberek. És a hétköznapi emberek hiába akarják őket maguk mellé huzni a porba, azt állítgatva, hogy a zsenik sem különbek, mint ők. Legfeljebb úgy járnak, mint az osztrák generálisok jártak Napoleonnal. A stratégia törvényei szerint bebizonyították egymás és a világ előtt, hogy itt és itt, ekkor és ekkor Napoleon nem győzhet semmiképen. És mindig kikaptak Napoleontól. Így járhatnak Jézus személyiségének elszűrítői is. Csakhogy, aki ebben a csatában kikap, az a jelen esetben maga a keresztény vallás lehet. Vigyáznunk kell tehát, hogy hitbeli megújulásunk küszöbén hogyan értékeljük Jézust.

Szent-Iványi Sándor.

Az evangéliumok nőalakjai.¹⁾

Irta: J. Haller, freudenstadti dékán. — Második kiadás.

Különös érdeklődésre tarthat igényt az a törekvés, hogy magunknak áttekintést szerezzünk a négy evangélium nőalakjairól. Igaz, hogy nő az evangéliumok egyetlen részében sem játszik főszerepet s csak kevés az olyan nagyobb fejezet is, ahol asszonyok különösen előtérbe lépnek. Az evangéliumoknak egy nőszemélyéről sem tudunk annyit, mint Pál vagy Péter apostolról, még a legtöbbet tudunk meg Jézus anyjáról. És mégis az evangéliumokban előadott anyag elegendő arra, hogy abból sokfélét magtanuljunk. Számos nő lép itt előnkbe, részben megnevezve, részben nevük említése nélkül.

Már az a körülmény, hogy Jézus nem ritkán foglalatoskodott nőkkel, bizonyítja a nőnek a kereszténységben való nagybecsülését, ellentétben a régi és új idők népeinél elterjedt elnyomással s a nők lenézésével. Bár az evangéliumokban a férfiak előtérben állanak, a nők azért egyáltalán nem másodrendű lények, hanem, mint a férfiak, éppen úgy ők is, elhivottak a hitre és üdvösségre.

Az evangéliumok nőalakjai között megkülönböztethetünk:

1. olyan nőket, akikkel *Keresztelő János* élettörténetében találkozunk,
2. több csoportját azon nőknek, akik *Jézus* életében szerepelnek,
3. nőket, akikről *ezenkívül* történik említés.

¹⁾ Most, amikor a hit és vallásos buzgóság élesztgetését szükségesnek ítéljük, elsőrangú érdekünk az evangéliumok olvasására fordítani az emberek figyelmét. A mai időben, amikor a föld minden részén találunk olyan embercsoportot, amelyik a vallás ellen támadást intéz, jó lelkeket a szeretet evangéliumának üde forrásához vezetni. Látva, hogy mennyire előtérbe került napjainkban a nőkérdés minden vonalon, érdekesnek ígérkezik Jézus életét e problémával kapcsolatosan látni magunk előtt. Ezek készítettek az itt következő egyszerű, de komoly vallásossággal és szabadelvű felfogással megírt munkácska lefordítására. *Fordító.*